

Ковирєв А.В., аспірант кафедри цивільного, господарського та екологічного права
(*Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*)

ЗНАЧЕННЯ ТА ЗМІСТ ЗАХОДІВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

Звернення уваги до нормативних положень Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» дозволяє визначити, що на законодавчому рівні виокремлюється окрема стадія судового захисту та реалізації інших форм юрисдикційного захисту, що має здійснюватись на засадах: 1) верховенства права; 2) законності; 3) незалежності; 4) справедливості, неупередженості та об'єктивності; 5) обов'язковості виконання рішень; 6) диспозитивності; 7) гласності та відкритості виконавчого провадження та його фіксування технічними засобами; 8) розумності строків виконавчого провадження; 9) співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями (ст. 4) [1].

Таким чином, необхідно підтримати концепцію відносної самостійності виконавчого провадження, що дозволяє зробити висновок про формування окремого інституту права і з подальшою його трансформацією в окрему галузь права, що має комплексний та міжгалузевий характер та зміст [2, с. 37; 3, с. 28].

При цьому Велика Палата Верховного Суду неодноразово звертала увагу на те, що право чи інтерес мають бути захищені судом у спосіб, який є ефективним, тобто таким, що відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення, невизнання або оспорювання та спричиненим цими діями наслідкам. Зокрема, такі висновки обґрунтовані у Постанові Верховного Суду від 5 червня 2018 року у справі №338/180/17 [4], від 11 вересня 2018 року у справі № 905/1926/16 [5], від 30 січня 2019 року у справі №569/17272/15-ц [6], від 19 травня 2020 року у справі №916/1608/18 [7].

Таким чином, матеріали судової практики свідчать про те, що захист прав та інтересів особи має відповідати вимогам реальності, а не формальності, саме тому виконавче провадження має визнаватися частиною правозахисної системи держави.

Належність здійснення права на захист полягає не лише в отриманні рішення суду у справі чи іншого юрисдикційного органу, а і у реальності відновлення порушеного права, тобто у виконанні відповідного акту [8, с. 515]. Судовий припис, що підтверджує наявність правовідношення, спрямований на встановлення юридичної визначеності та незаперечності відповідного права. У передбачених законом випадках такий припис може слугувати підставою для примусового виконання обов'язку відповідача [9]. Завершення процесу захисту порушеного чи оспорюваного права найчастіше ототожнюється з етапом виконавчого провадження, яке є логічним завершенням судового розгляду. Незважаючи на те, що судові рішення саме по собі встановлює факт наявності права та обов'язку, його ефективність залежить від реального виконання. Виконавче провадження забезпечує практичну реалізацію судового акта та фактичне поновлення порушеного права. Саме в межах цієї стадії забезпечується примусове виконання обов'язків відповідача, визначених судом. Таким чином, повний захист суб'єктивного права досягається не лише шляхом винесення рішення, а й через його виконання. Без дієвого механізму примусу рішення суду залишалося б декларативним. Отже, момент завершення захисту права не зводиться лише до постановлення судового рішення, а охоплює і його виконання, що відбувається в межах виконавчого провадження [10].

У ст. 124 Конституції України встановлюється, що рішення суду ухвалюється іменем України та має бути виконано обов'язково. Забезпечення виконання рішення може здійснюватися як добровільно, так і примусово [11, с. 3].

У процесі виконання судового рішення особливого значення набуває визначення меж застосування примусу як засобу впливу на боржника, який ухиляється від добровільного виконання взятих на себе зобов'язань. Примусове виконання є однією з форм державного втручання, покликаною забезпечити ефективність правосуддя та гарантувати відновлення порушеного права. Водночас надмірне або неправомірне застосування примусових заходів може призвести до порушення прав боржника, особливо у випадках звернення стягнення на його майно. Тому надзвичайно важливим є дотримання принципу пропорційності, забезпечення балансу між інтересами стягувача та правами боржника. У цьому контексті постає необхідність чіткого визначення меж допустимого примусу, який повинен залишатися виключно в рамках закону та не виходити за межі, встановлені процесуальними нормами, що регулюють виконавче провадження.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016р. встановлюється, що до системи заходів, вжиття яких допускається задля забезпечення належного виконання судового рішення, відносяться такі [12]:

«1) звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності, інше майно (майнові права) боржника, у тому числі якщо вони перебувають в інших осіб або належать боржникові від інших осіб, або боржник володіє ними спільно з іншими особами;

2) звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника;

3) вилучення в боржника і передача стягувачу предметів, зазначених у рішенні;

4) заборона боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, у тому числі коштами, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем;

5) інші заходи примусового характеру, передбачені цим Законом».

Отже, заходи примусового виконання рішень – це передбачені законом дії та інструменти, які застосовуються державним або приватним виконавцем для забезпечення фактичного виконання рішення суду чи іншого органу у випадку, якщо боржник добровільно не виконує покладені на нього обов'язки. Ці заходи мають на меті відновити порушене право стягувача та забезпечити обов'язковість виконання рішень, що є складовою принципу верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1403-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>

2. Фурса С.Я.: Становлення та розвиток нових процесуальних галузей в Україні. Проблеми процесуальної науки: історія і сучасність: зб. наук. праць II Міжн. наук.–практ. конференції. Київ, 2010. С.37.

3. Зеленкова І.І. Процедура звернення стягнення на майно боржника у виконавчому процесі: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Івано-Франківськ, Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2017. 195 с.

4. Постанова Верховного Суду від 5 червня 2018 року у справі №338/180/17. URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74963905>

5. Постанова Верховного Суду від 11 вересня 2018 року у справі № 905/1926/16. URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76381805>
6. Постанова Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі №569/17272/15-ц. URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80116150>
7. Постанова Верховного Суду від 19 травня 2020 року у справі №916/1608/18. URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89819917>
8. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Коментар до ст. 55 Закону України «Про виконавче провадження» / в кн. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: наук.–практ. коментар. К.: КНТ, 2008.
9. ОП КЦС ВС роз'яснила одну з найзаплутаніших новел процесу – визначення дати ухвалення судового рішення. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1328829/>
10. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Дубенко проти України» від 11.01.2005р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_251
11. Михалюк О. Окремі питання ефективності виконання судових рішень. Колонка Олега Михалюка для "Юридичної Газети". <https://www.pravojustice.eu/ua/post/okremi-pitannya-efektivnosti-vikonannya-sudovih-rishen>
12. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>